



บทที่ 4

การตรวจสอบธุรกิจการค้าเงินตราต่างประเทศและธุรกรรมในตลาดเงินของธนาคารพาณิชย์

ความสำคัญและข้อพิจารณาในการตรวจสอบธนาคารพาณิชย์

ในการศึกษา การตรวจสอบธุรกิจการค้าเงินตราต่างประเทศและธุรกรรมในตลาดเงินของธนาคารพาณิชย์นั้น ผู้เขียนได้ทำการศึกษาแนวทางการตรวจสอบ และการประเมินระบบการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้อง โดยสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลธนาคารพาณิชย์ในสหรัฐอเมริกา เช่น FDIC และ OCC เป็นต้น ศึกษารายงานการศึกษาเรื่องการตรวจสอบธนาคารพาณิชย์ระหว่างประเทศของคณะกรรมการกำหนดวิธปฏิบัติในการตรวจสอบระหว่างประเทศ (International Auditing Practices Committee หรือ IAPC) ของสหพันธ์นักบัญชีระหว่างประเทศ (International Federation of Accountants) และศึกษาแนวทางการตรวจสอบโดยธนาคารแห่งประเทศไทย โดยกำหนดเป้าหมายของการตรวจสอบ เพื่อเป็นแนวทางให้ธนาคารพาณิชย์ไทยนำไปพัฒนาและปรับใช้ในการดำเนินงานและการตรวจสอบภายในต่อไป การตรวจสอบธุรกิจการค้าธนาคารพาณิชย์ดังกล่าวนี้มีข้อที่ควรพิจารณาในการตรวจสอบซึ่งแตกต่างไปจากธุรกิจอื่น ดังต่อไปนี้ (สหพันธ์นักบัญชีระหว่างประเทศ, 2533)

- 1) ลักษณะของความเสี่ยง โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับรายการที่เกิดขึ้นโดยธนาคาร เช่น ความเสี่ยงเกี่ยวกับสินเชื่อ ความเสี่ยงเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยและความเสี่ยงจากสกุลเงิน เป็นต้น
- 2) ขนาดของการดำเนินงานของธนาคาร และความเสี่ยงต่าง ๆ ที่สามารถเกิดขึ้นได้ในระยะเวลาอันสั้น
- 3) มีการนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ เพื่อช่วยในการประมวลผลรายการเป็นส่วนใหญ่
- 4) ผลกระทบจากระเบียบข้อบังคับของกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานธุรกิจธนาคาร

5) การพัฒนาบริการทางการเงินใหม่ ๆ และวิธีการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องของธนาคาร ที่อาจไม่สอดคล้องกับการพัฒนาของหลักการบัญชีและวิธีการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบ

ในการพิจารณาวัตถุประสงค์ ขอบเขตและความรับผิดชอบในการตรวจสอบธนาคารพาณิชย์นั้น ผู้ตรวจสอบจะต้องประเมินทักษะส่วนตัวและความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงานตรวจสอบที่จะทำงานดังกล่าว โดยจะพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (สหพันธ์นักบัญชีระหว่างประเทศ, 2533)

- 1) มีผู้ชำนาญการในการตรวจสอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับธนาคารอย่างเพียงพอ
- 2) มีผู้ชำนาญในด้านการประมวลผลข้อมูลโดยคอมพิวเตอร์ (Electronic Data Processing หรือ EDP) และระบบการโอนเงินด้วยเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Fund Transfer หรือ EFT) ที่ใช้ในธนาคารอย่างเพียงพอ
- 3) การใช้หลักการบัญชีพิเศษซึ่งเกี่ยวข้องกับธุรกิจธนาคารพาณิชย์ โดยเฉพาะ
- 4) มีกฎหมายหรือระเบียบที่นำมาใช้หรือประยุกต์ใช้กับธุรกิจธนาคาร
- 5) มีประกาศหรือคำสั่งในการกำกับดูแลธนาคาร
- 6) มีระเบียบปฏิบัติหรือประเพณีนิยมในวงการธนาคาร

ในการตรวจสอบธุรกิจการธนาคารพาณิชย์นั้น เมื่อผู้ตรวจสอบได้เข้าใจถึงลักษณะเฉพาะของการดำเนินธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ซึ่งแตกต่างไปจากธุรกิจประเภทอื่น เข้าใจถึงบริการต่าง ๆ ของธนาคารพาณิชย์ที่ได้ให้บริการแก่ลูกค้า รวมทั้งได้เข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้ว ขั้นตอนต่อมาผู้ตรวจสอบจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิธีการตรวจสอบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการตรวจสอบด้านธุรกิจการค้าเงินและธุรกรรมในตลาดเงิน

ในการตรวจสอบด้านธุรกิจการค้าเงินตราต่างประเทศและธุรกรรมในตลาดเงินนั้น จำเป็นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการตรวจสอบไว้ จากการศึกษารวบรวมเกี่ยวกับวัตถุประสงค์โดยทั่วไปในการตรวจสอบในเรื่องดังกล่าว มีการกำหนดวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อประเมินระบบการควบคุมภายในและการปฏิบัติตามระบบการควบคุมภายในดังกล่าว รวมทั้งการประเมินแผนผังโครงสร้างองค์กร และแผนผังการจัดแบ่งส่วนงานที่ใช้ในปัจจุบันของธนาคาร

- 2) เพื่อประเมินการปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในเรื่องการดำรงฐานะสุทธิเงินตราต่างประเทศ และความถูกต้องครบถ้วนในแบบรายงานต่าง ๆ ที่ต้องรายงานต่อทางการ
- 3) เพื่อประเมินนโยบาย คำสั่ง ระเบียบ ข้อบังคับและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ธนาคารประกาศใช้ พร้อมทั้งการปฏิบัติตามนโยบาย คำสั่ง ระเบียบ และข้อบังคับดังกล่าว โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมกับปริมาณงาน สภาพการณ์ และแนวโน้มทางธุรกิจ
- 4) เพื่อประเมินความเสี่ยงของธนาคารเกี่ยวกับการค้าเงิน และการดำรงฐานะเงินตราต่างประเทศของธนาคาร รวมทั้งประเมินความเสียหายที่อาจกระทบต่อเงินกองทุนของธนาคาร
- 5) เพื่อตรวจสอบว่าเงินตราต่างประเทศที่ปรากฏในบัญชีของธนาคารถูกต้องครบถ้วนตรงตามความจริง
- 6) เพื่อประเมินความเหมาะสมของการดำรงฐานะเงินตราต่างประเทศแต่ละสกุลในแต่ละบัญชี และผลตอบแทนจากการฝากเงินหรือการให้กู้ยืมในบัญชีเงินตราต่างประเทศ
- 7) เพื่อประเมินความเชื่อถือได้ของการตีค่าเงินตราต่างประเทศในบัญชีของธนาคาร และการคำนวณกำไรขาดทุนจากการค้าเงินในแต่ละงวดการบัญชี
- 8) เพื่อประเมินความเสี่ยงของธนาคารจากการถือหุ้นสินหรือการนำเงินไปลงทุนระยะสั้นที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ซึ่งอาจถูกกระทบจากการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยน
- 9) เพื่อประเมินการคำนวณกำไรขาดทุนจากการดำเนินธุรกรรมในตลาดเงินในแต่ละงวดการบัญชี
- 10) เพื่อประเมินความปลอดภัยในการจัดเก็บเอกสาร

การตรวจสอบ

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการตรวจสอบธุรกิจการค้าเงินตราต่างประเทศและธุรกรรมในตลาดเงินของธนาคารพาณิชย์จึงจำเป็นต้องมีการตรวจสอบ โดยกำหนดขั้นตอน

ในการตรวจสอบออก เป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

1. การเตรียมการก่อนการตรวจสอบ ถือเป็นการเตรียมการ ซึ่งแยกได้เป็น

1.1 การเตรียมตัวของผู้ตรวจสอบ โดยแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1) ความรู้ความเข้าใจในการประกอบธุรกิจด้านต่างประเทศของธนาคารพาณิชย์ รวมทั้งบริการใหม่ ๆ และเครื่องมือทางการเงินที่ธนาคารพาณิชย์ได้พัฒนาขึ้น เพื่อช่วยในการขายบริการของธนาคาร

2) ความรู้ในด้านการเคลื่อนไหวของตลาดเงิน และสภาพเศรษฐกิจ โดยทั่วไป

3) ความรู้ในด้านการตรวจสอบ

1.2 การรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับธนาคารพาณิชย์ และในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพการณ์โดยทั่วไป เพื่อประกอบการตรวจสอบ โดยรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

1) รายงานการตรวจสอบครั้งก่อน เพื่อได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับข้อสังเกตจากการตรวจสอบ รายการข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ข้อมูลที่สำคัญต่าง ๆ ที่ผู้ตรวจสอบครั้งก่อนได้บันทึกไว้ในกระดาษทำการ

2) แฟ้มถาวร ข้อมูลที่ต้องรวบรวม คือ โครงสร้างองค์การ แผนผังงานระบบบัญชี ระบบการควบคุมภายใน การรับรู้กำไรขาดทุน และคู่มือระเบียบการปฏิบัติงาน

3) งบทดลอง งบดุล งบกำไรขาดทุน จัดทำเป็นแนວໂນ້ມเพิ่มเติมจากการตรวจสอบครั้งก่อน เช่น งบกำไรขาดทุนจากการปริวรรต ภาระผูกพันในภายหน้าด้านต่างประเทศ และแนວໂນ້ມของบัญชีที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจต่างประเทศ

4) พระราชบัญญัติการปริวรรตเงินตรา ระเบียบ ข้อบังคับ และประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยที่เกี่ยวข้อง แบบรายงานต่าง ๆ พร้อมทั้งคู่มือในการจัดทำรายงานที่เสนอต่อทางการ

5) คำสั่ง ระเบียบ ข้อบังคับและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ธนาคารประกาศใช้

6) อัตรแลกเปลี่ยน ทั้งอัตรแลกเปลี่ยนทันทีและล่วงหน้า เก็บข้อมูลแสดงแนວໂນ້ມและการเปลี่ยนแปลงที่ผ่านมา โดยเฉพาะในช่วงของเอกสารที่นำมาตรวจสอบ อัตรแลกเปลี่ยนที่ต้องการ เช่น อัตรแลกเปลี่ยนกลางของธนาคารแห่งประเทศไทย อัตราบิดของตลาดนิวยอร์ก อัตรแลกเปลี่ยนของตลาดโตเกียว และสิงคโปร์ รวมทั้งอัตรแลกเปลี่ยน

ประจำวันของธนาคารพาณิชย์

7) อัตราดอกเบี้ย เก็บรวบรวมข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยในตลาดเงินต่าง ๆ เช่น LIBOR และ SIBOR เป็นต้น

8) รายงานต่าง ๆ เช่น ฐานะเงินตราต่างประเทศตามแบบรายงานต่าง ๆ ตลอดจนข้อสังเกตที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านต่างประเทศของธนาคารพาณิชย์ เช่น

- สภาวะการดำเนินงานเศรษฐกิจที่สำคัญ
- การเปลี่ยนแปลงความเคลื่อนไหวในตลาดเงินทั้งในและนอก

ประเทศ

- ข่าวเกี่ยวกับการดำเนินงานของธนาคารพาณิชย์
- การให้บริการใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจต่างประเทศ
- การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ เช่น การเปลี่ยนโครงสร้างการโยกย้าย

ผู้บริหาร

- ลูกค้ายรายใหญ่ของธนาคารพาณิชย์ที่มีธุรกิจด้านต่างประเทศ

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการรวบรวมและนำข้อมูลในอดีตมาจัดทำทางโน้มหรือทำการประมวลผล เข้าด้วยกัน เพื่อสรุปประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1) จำนวนกำไรขาดทุนจากการปริวรรต รวมทั้งบัญชีหมวดอื่นที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจด้านต่างประเทศ ว่ามีการเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างผิดสังเกตอย่างไรบ้าง

2) ฐานะเงินตราต่างประเทศ ทั้งทันทีและล่วงหน้า ในช่วงที่เก็บตัวเลขมาศึกษาในงวดบัญชีก่อน ๆ จนถึงปัจจุบัน ว่ามีแนวโน้มในลักษณะใด

3) การประเมินระบบงานและการปฏิบัติงานจากข้อมูลที่มีอยู่เดิม เช่น การควบคุมภายใน การแบ่งแยกสายงาน การจัดองค์กร เป็นต้น ว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร มีจุดบกพร่องที่เสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขจากการตรวจสอบครั้งก่อนมีอะไรบ้าง

2. การประเมินผลการควบคุมภายใน

ผู้บริหารต้องรับผิดชอบต่อการดูแลระบบบัญชี และจัดให้มีการควบคุมภายในที่เหมาะสมและเพียงพอกับขนาดและลักษณะของธุรกิจ และควรจัดให้มีผู้ตรวจสอบภายในประเมินผลการควบคุมภายในที่ผู้บริหารได้กำหนดไว้

ในการประเมินผลการควบคุมภายใน ผู้ตรวจสอบจำเป็นต้องหาประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับบริการต่าง ๆ ของธนาคาร จะต้องเข้าใจเกี่ยวกับบริการต่าง ๆ โดยเฉพาะ

บริการทางการเงินใหม่ ๆ ของสำนักค้าเงินที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามภาวะของตลาด นอกจากนี้ ผู้ตรวจสอบจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะของความเสียหายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจธนาคารพาณิชย์

ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจธนาคารพาณิชย์ ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับ
ธุรกรรมของธนาคาร สามารถจัดกลุ่มได้ดังนี้

1. ความเสี่ยงของบริการต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย

1.1 ความเสี่ยงเกี่ยวกับสินเชื่อ (Credit Risk) เป็นความเสี่ยงที่ลูกค้าหรือคู่สัญญาไม่ชำระเงินตามข้อผูกพันเต็มจำนวน ไม่ว่าจะ เป็นกรณีที่ครบกำหนด หรือยังไม่ครบก็ตาม

1.2 ความเสี่ยงของแต่ละประเทศ หรือ ความเสี่ยงเกี่ยวกับการโอนเงินระหว่างประเทศ (Country Risk หรือ Transfer Risk) เป็นความเสี่ยงที่ลูกค้าในต่างประเทศไม่สามารถชำระเงินตามสัญญา เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ การเมือง และปัจจัยทางสังคมของแต่ละประเทศ

1.3 ความเสี่ยงที่เกิดจากการทดแทน (Replacement Risk) เป็นความเสี่ยงของลูกค้าที่ไม่สามารถจะปฏิบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ ในสัญญา ทำให้ธนาคารต้องชำระหนี้แทนโดยใช้ราคาตลาดปัจจุบัน เป็นผลให้เกิดความเสียหายขึ้นจากผลต่างของมูลค่าหนี้ตามสัญญากับมูลค่าตลาดปัจจุบัน

1.4 ความเสี่ยงเกี่ยวกับการชำระเงิน (Settlement Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการที่คู่สัญญาหรือลูกค้าไม่สามารถชำระหนี้ได้เต็มจำนวน เป็นผลให้เกิดความเสียหายขึ้นจากสัญญาที่ธนาคารได้ทำไว้

1.5 ความเสี่ยงเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ย (Interest Rate Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยในภายหน้า เช่น การให้กู้ (Lend) ระยะสั้นในอัตราดอกเบี้ยตายตัว แต่เงินให้กู้ดังกล่าวธนาคารขอยืม (Borrow) มาแบบระยะสั้นในอัตราลอยตัว ดังนั้นจึงเกิดความเสี่ยงขึ้นในกรณีที่ดอกเบี้ยลอยตัวสูงขึ้นเกินกว่าอัตราดอกเบี้ยตายตัวที่ให้กู้ไป ซึ่งจะมีผลให้ขาดทุนจากอัตราดอกเบี้ย

1.6 ความเสี่ยงเกี่ยวกับความไม่สมดุลของวันครบกำหนด (Maturity Mismatch Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการที่กระแสเงินสดหมุนเวียนมีมากเกิดไป หรือไม่เพียงพอ เป็นผลให้ธนาคารมีต้นทุนในการดำเนินงานสูง ความเสี่ยงประเภทนี้เกิดขึ้นได้ทั้งธุรกรรมในตลาดเงินที่เรียกว่า "Gapping" และตลาดเงินตราต่างประเทศที่เรียกว่า "Straddle"

1.7 ความเสี่ยงเกี่ยวกับสภาพคล่อง (Liquidity Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดจากการธนาคารมีเงินทุนไม่เพียงพอที่จะชำระตามภาระผูกพันต่าง ๆ เป็นผลให้ธนาคารได้รับความเสียหายได้

1.8 ความเสี่ยงจากสกุลเงิน (Currency Risk) เป็นความเสี่ยงอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้กับสินทรัพย์ หนี้สิน สิทธิ และภาระผูกพันที่เป็นเงินตราต่างประเทศ หรือเป็นความเสี่ยงในการที่ธนาคารถือเงินตราต่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องมาจากมูลค่าที่เป็นเงินบาทของเงินตราต่างประเทศดังกล่าวอาจลดลงได้

1.9 ความเสี่ยงจากสภาพตลาด (Market Risk) เป็นความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงราคาตลาดของเงินลงทุน จึงอาจเป็นผลให้ธนาคารเกิดการขาดทุนจากราคาของเงินลงทุนดังกล่าวได้

2. ความเสี่ยงของการดำเนินงาน โดยมีสาเหตุมาจาก

2.1 ความจำเป็นที่จะต้องมีการประมวลผลรายการจำนวนมากให้มีความถูกต้องภายในระยะเวลาสั้น ๆ ซึ่งธนาคารต้องมีระบบคอมพิวเตอร์ขนาดใหญ่ จึงอาจเป็นผลให้เกิดความเสี่ยงต่าง ๆ ตามมาได้แก่

- ความล้มเหลวที่จะประมวลผลรายการให้ทันเวลา ซึ่งจะทำให้ไม่สามารถได้รับหรือจ่ายข้อมูลได้ทันท่วงที

- ความผิดพลาดจำนวนมากซึ่งเกิดขึ้นจากความบกพร่องของการควบคุมภายใน

- ข้อมูลสูญหายอันเนื่องมาจากระบบเกิดความเสียหาย

- การทุจริตเกี่ยวกับข้อมูล ซึ่งเกิดจากการใช้ข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต

- ความเสี่ยงของสภาพตลาดอันเกิดจากการขาดข้อมูลทางการเงินที่

เชื่อถือได้

2.2 การโอนเงินจำนวนมาก หรือมีรายการเกิดขึ้นมาก อาจเป็นผลให้เกิดความเสี่ยงในการจ่ายชำระผิดประเภท และการทุจริต

2.3 ความจำเป็นที่จะติดตามและจัดการความเสี่ยงที่สำคัญ ๆ ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในระยะเวลาอันสั้น เช่น รายการรับ-จ่ายสำคัญ ๆ ที่ต้องเสร็จสมบูรณ์ในแต่ละวัน อาจเป็นผลให้เกิดความเสี่ยงในการชำระเงินในระหว่างวัน (Intra-Day Payment Risk) ลักษณะของความเสี่ยงนี้เกิดจากรายการระหว่างลูกค้าและคู่สัญญากับธนาคาร รวมไปถึงความเสี่ยงจากอัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยน และสภาพตลาด

2.4 การค้าเงินในปริมาณมาก รวมถึงเงินสดและตราสารทางการเงินที่เปลี่ยนมือได้ และยอดดุลบัญชีของลูกค้าที่โอนไปมา อาจเป็นผลให้เกิดความเสี่ยงจากการทุจริตของพนักงานหรือบุคคลอื่น ๆ

เมื่อได้เข้าใจถึงลักษณะของความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมของธนาคารแต่ละประเภทแล้วผู้สอบบัญชีจะต้องเข้าใจถึงระบบคอมพิวเตอร์และระบบการโอนเงินที่ธนาคารนำมาใช้เพื่อประมวลผลรายการต่าง ๆ ซึ่งมีปริมาณสูงและต้องประมวลผลให้เสร็จภายในระยะเวลาอันสั้น ระบบการโอนเงินที่ใช้ภายในธนาคาร เช่น การโอนเงินระหว่างสาขา และระหว่างเครื่องอัตโนมัติของธนาคารโดยการใช้คอมพิวเตอร์เป็นตัวกลางในการบันทึกรายการบัญชี ส่วนระบบการโอนเงินที่ใช้ภายนอกธนาคาร เช่น รายการระหว่างธนาคารและสถาบันการเงินอื่นโดยผ่านทางเครือข่ายสวิตช์ เป็นต้น ลักษณะและการควบคุมที่เกี่ยวข้องซึ่งเกิดจากการใช้ระบบคอมพิวเตอร์ของธนาคารจะเหมือนกับขององค์การอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ผู้ตรวจสอบจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องในเรื่องดังต่อไปนี้

- การใช้ระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อคำนวณและบันทึกดอกเบี้ยรับและดอกเบี้ยจ่ายทั้งหมด ซึ่งโดยปกติจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการกำหนดรายรับของธนาคาร
- การใช้ระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อที่จะกำหนดฐานะของเงินตราต่างประเทศ ตลอดจนคำนวณและบันทึกกำไรขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้น
- การใช้ระบบคอมพิวเตอร์ บันทึกรายการค้าเงินตราต่างประเทศ และธุรกรรมในตลาดเงิน เพื่อจะได้ทราบรายละเอียดข้อมูลดังกล่าวที่เป็นปัจจุบัน

เพื่อที่จะประเมินระบบการควบคุมภายในได้อย่างถูกต้อง และเพื่อที่จะกำหนดปริมาณ เวลา และขอบเขตของวิธีการตรวจสอบความถูกต้องของรายการบัญชี ผู้ตรวจสอบจำเป็นต้องตระหนักถึงขอบเขตและลักษณะของระบบคอมพิวเตอร์ และระบบการโอนเงินที่ธนาคารพาณิชย์นำมาใช้

วัตถุประสงค์ของการควบคุมภายในของธนาคารพาณิชย์

ในการศึกษาและประเมินระบบบัญชีและการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้องนั้น ได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการควบคุมภายในไว้ 4 ประการ ดังนี้ (สหพันธ์นักบัญชีระหว่างประเทศ, 2533)

1. รายการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะต้องได้รับอนุมัติจากผู้บริหารก่อน ไม่ว่าจะ เป็นกรณีโดยทั่ว ๆ ไป หรือกรณีพิเศษ
2. รายการทั้งหมดจะถูกบันทึกบัญชีทันทีด้วยจำนวนเงินที่ถูกต้อง บัญชีที่ถูกต้อง และในงวดการบัญชีที่เกิดรายการ เพื่อที่จะนำไปใช้จัดทำข้อมูลทางการเงินที่ถูกต้องตรงกับนโยบายการบัญชี และดูแลรักษาสินทรัพย์ที่อยู่ในความรับผิดชอบ
3. การเข้าถึงสินทรัพย์ต่าง ๆ จะต้องได้รับอนุมัติจากผู้บริหารก่อน
4. เปรียบเทียบจำนวนสินทรัพย์ที่บันทึกไว้ตามบัญชีกับจำนวนสินทรัพย์คงเหลืออยู่จริงเป็นระยะ ๆ หากมีข้อแตกต่างจะต้องมีมาตรการดำเนินการที่เหมาะสม

ข้อควรพิจารณาในการตรวจสอบ เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของการควบคุมภายในแต่ละข้อมีดังนี้

1. รายการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จะต้องได้รับอนุมัติจากผู้บริหารก่อน ไม่ว่าจะ เป็นกรณีโดยทั่ว ๆ ไป หรือกรณีพิเศษ

โครงสร้างการควบคุมของธนาคาร กำหนดให้คณะกรรมการบริหารเป็นผู้รับผิดชอบในการควบคุมธนาคาร อย่างไรก็ตาม เนื่องจากโดยปกติธนาคารจะดำเนินการในรูปของฝ่ายงานต่าง ๆ ดังนั้นงานทางด้าน การตัดสินใจจึงต้องถูกกระจายอำนาจไปยังผู้บริหารต่าง ๆ ตามไปด้วย การมอบหมายงานจะพบเสมอในหน่วยงานทางด้านสินเชื่อ ด้านการชำระเงิน และการโอนเงิน จะเห็นได้ว่า ลักษณะการดำเนินงานของธนาคารจำเป็นต้องมีระบบโครงสร้างของการมอบหมายอำนาจหน้าที่ โดยกำหนดไว้อย่างเป็นทางการ และมีเอกสารต่าง ๆ เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่

- กำหนดตัวพนักงานซึ่งสามารถอนุมัติรายการพิเศษต่าง ๆ ได้
- กระบวนการติดตามภายหลังจากการอนุมัติโดยผู้มีอำนาจ
- ข้อจำกัดสำหรับจำนวนเงินซึ่งสามารถอนุมัติได้ในแต่ละระดับของพนักงาน

รวมถึงกรณีที่ต้องอนุมัติร่วมกัน

ทั้งนี้ ต้องมีวิธีการตรวจสอบที่เหมาะสมในการติดตามระดับของความเสียหายที่เกิดขึ้น ไม่เพียงแต่พิจารณาเปรียบเทียบกับระดับความเสียหายในธุรกิจเดียวกัน ยังต้องเปรียบเทียบกับฝ่ายต่าง ๆ และกับสำนักงานอื่น ๆ ของธนาคารด้วย โดยปกติผู้ตรวจสอบจะต้องพิจารณาถึงขีดจำกัดของระดับความเสียหายของรายการต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม หากความเสียหายเกินขีดจำกัดที่ตั้งไว้ ผู้ตรวจสอบจะต้องรายงานให้ผู้บริหารทราบอย่างทันที่

2. รายการทั้งหมดจะถูกบันทึกบัญชีทันที ด้วยจำนวนเงินที่ถูกต้อง ลงบัญชีถูกต้อง และในงวดการบัญชีที่เกิดรายการ เพื่อที่จะนำไปใช้ในการจัดทำข้อมูลทางการเงินที่ถูกต้องตรงกับนโยบายการบัญชี และดูแลรักษาสินทรัพย์ที่อยู่ในความรับผิดชอบ

ในการประเมินความถูกต้องเหมาะสมของการควบคุมภายในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้มั่นใจได้ว่า รายการทั้งหมดถูกบันทึกอย่างถูกต้อง ผู้ตรวจสอบจำเป็นต้องพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งสำคัญสำหรับสภาพแวดล้อมของธนาคาร ดังต่อไปนี้

- ธนาคารจะเกี่ยวข้องกับรายการที่มีปริมาณมาก ซึ่งแต่ละรายการหรือยอดรวมเป็นเงินจำนวนมาก ดังนั้นธนาคารจำเป็นต้องมียอดดุลที่ลงตัว และกระบวนการกระทบยอดซึ่งสามารถปฏิบัติได้ภายในกรอบระยะเวลา เพื่อตรวจสอบความผิดพลาดหรือข้อแตกต่าง แล้วทำการแก้ไขให้ถูกต้อง เพื่อให้ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นต่อธนาคารมีปริมาณน้อยที่สุด กระบวนการดังกล่าวอาจจะทำเป็นรายชั่วโมง รายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือน ขึ้นอยู่กับปริมาณ ลักษณะของรายการ ระดับของความเสียหาย และการชำระราคาภายในเวลาที่กำหนด

- รายการหลายประเภทที่เกิดขึ้น จะเกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ทางบัญชี เป็นกรณีพิเศษ ดังนั้นจึงต้องมีกระบวนการควบคุม เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่ามีการนำกฎเกณฑ์เหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะ และขอบเขตที่เหมาะสม เพื่อจัดเตรียมข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้บริหารและบุคคลภายนอก ตัวอย่างเช่น ต้องมีการควบคุมการตีราคาตลาด (Market Revaluation) สำหรับฐานะเงินตราต่างประเทศทันทีและข้อผูกพันตามสัญญาซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าทุกวันสิ้นงวดบัญชี เพื่อให้แน่ใจว่าบัญชีกำไรและขาดทุนที่ยังไม่รับรู้ มีการบันทึกบัญชีทุกรายการ

- รายการหลายประเภทที่เกิดขึ้นในธนาคาร แต่ไม่ได้เปิดเผยในงบดุล หรือแม้แต่ในหมายเหตุประกอบงบการเงิน ต้องมีการควบคุมให้มีการบันทึกรายการครบถ้วน และติดตามการเปลี่ยนแปลงที่อาจก่อให้เกิดกำไรและขาดทุนแก่ธนาคารได้

- ธนาคารมีการพัฒนาบริการใหม่ ๆ ในหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่อง ผู้ตรวจสอบจะต้องทบทวนกระบวนการทางบัญชีและการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้องกับบริการใหม่ ๆ นี้ได้

- ยอดดุล ณ วันสิ้นงวด อาจไม่เป็นเครื่องชี้ปริมาณของรายการที่ผ่านการประมวลผล หรือปริมาณความเสี่ยงสูงสุดต่อความเสียหายในระหว่างวัน เช่น การประมวลผล

รายการเกี่ยวกับเงินตราต่างประเทศ การประเมินผลการควบคุมภายในต้องดูถึงความสามารถในการควบคุมปริมาณสูงสุดและความเสี่ยงทางการเงินสูงสุดของรายการเหล่านี้

- รายการส่วนใหญ่ของธนาคาร ต้องถูกบันทึกในลักษณะซึ่งอาจตรวจพบได้ทั้งจากภายในและโดยลูกค้าหรือคู่สัญญาของธนาคาร รายละเอียดของรายการที่บันทึกบัญชีไว้แต่ละประเภท ต้องถูกนำเสนอต่อผู้บริหารของธนาคาร คู่สัญญา และลูกค้าของธนาคาร เพื่อที่จะตรวจสอบความถูกต้องของจำนวนเงิน ตัวอย่างของการควบคุมรายการดังกล่าวคือ ตรวจสอบสลีปการชำระเงินตราต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยต้องมีพนักงานซึ่งทำหน้าที่อิสระในการยืนยันยอดสลีปการชำระเงินเหล่านี้กับใบยืนยันยอดที่ได้รับจากคู่สัญญา

การใช้ระบบคอมพิวเตอร์ และระบบการโอนเงินอย่างกว้างขวางขึ้น จะมีผลต่อผู้ตรวจสอบในการประเมินระบบบัญชีของธนาคาร และการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้องกัน ในการศึกษาและประเมินระบบคอมพิวเตอร์ นั้น ผู้ตรวจสอบจะต้องประเมินการควบคุมซึ่งมีผลต่อการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงแก้ไขระบบ การเข้าถึงข้อมูล และการป้องกันข้อมูล ตลอดจนการรักษาความปลอดภัยของเครือข่ายการติดต่อสื่อสาร และการวางแผนในกรณีฉุกเฉิน ข้อควรพิจารณาดังกล่าวจะนำมาประยุกต์ใช้กับการใช้ระบบการโอนเงินภายในธนาคาร ผู้ตรวจสอบจำเป็นต้องเน้นการประเมินผลความสมบูรณ์ของการควบคุมในช่วงก่อนเกิดรายการ และการยืนยันยอดในภายหลังที่รายการนั้นเสร็จสิ้นแล้ว ตลอดจนถึงการระทบยอดรายการ

3. การเข้าถึงสินทรัพย์ต่าง ๆ จะต้องได้รับอนุมัติจากผู้บริหารก่อน

สินทรัพย์ของธนาคารจะอยู่ในสภาพที่พร้อมจะเปลี่ยนมือได้ มีมูลค่าสูง และไม่สามารถดูแลรักษาความปลอดภัยต่อตัวสินทรัพย์เหล่านี้โดยการตรวจนับแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้น การเข้าถึงสินทรัพย์แต่ละรายการต้องผ่านการอนุมัติจากผู้บริหารเท่านั้น โดยทั่วไป การควบคุมของธนาคารจะรวมถึง

- มี Passwords และ Joint Access Arrangements เพื่อจำกัดเฉพาะพนักงานที่ได้รับอนุญาตให้เข้าถึงข้อมูลในระบบการโอนเงิน และคอมพิวเตอร์
- การแบ่งแยกหน้าที่การลงบัญชี และหน้าที่ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้
- การยืนยันยอดของบุคคลที่สาม และการระทบยอดฐานะสินทรัพย์กระทำโดยพนักงานที่เป็นอิสระต่อกัน

ผู้ตรวจสอบต้องมั่นใจว่าการควบคุมแต่ละขั้นตอนจะต้องมีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาถึงจำนวนเงินที่มีสาระสำคัญและสามารถโอนได้ และตรวจทานการยืนยันยอด การระทบยอด เพื่อจัดเตรียมงบการเงิน ณ วันสิ้นงวดบัญชี

4. เปรียบเทียบจำนวนสินทรัพย์ที่บันทึกไว้ตามบัญชีกับจำนวนสินทรัพย์ที่คงเหลืออยู่จริง เป็นระยะ ๆ หากมีข้อแตกต่างจะต้องมีมาตรการดำเนินการที่เหมาะสม

เนื่องจากสินทรัพย์ของธนาคารมีมูลค่าสูง ปริมาณรายการมีมาก การเปลี่ยนแปลงมูลค่าของสินทรัพย์อื่น เนื่องมาจากการเคลื่อนไหวของราคาตลาดมีจำนวนสูง และการให้ความสำคัญของการควบคุมการอนุมัติรายการและการเข้าถึงข้อมูล ทำให้มีความจำเป็นต้องมีการควบคุมเกี่ยวกับการกระทบบ่อยขึ้น ซึ่งได้แก่ สินทรัพย์ที่เปลี่ยนมือได้ เช่น เงินสด หรือหลักทรัพย์ประเภทผู้ถือ เงินฝาก หรือหลักทรัพย์ที่อยู่กับสถาบันอื่น ๆ ซึ่งหากไม่ได้ตรวจหาข้อผิดพลาดและข้อแตกต่างเป็นระยะ ๆ ก็อาจนำไปสู่การขาดทุนที่ไม่สามารถแก้ไขได้ วิธีการกระทบบ่อยที่ใช้เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ของการควบคุมในประเด็นนี้คือ การตรวจนับและการยืนยันยอดกับบุคคลที่สาม

ในการประเมินประสิทธิผลของการควบคุม เกี่ยวกับการกระทบบ่อย เงินธนาคารนั้น ปัจจัยที่ควรนำมาพิจารณาได้แก่

- เนื่องจากมีจำนวนบัญชีและรายการบัญชีมาก จึงต้องมีการกำหนดความถี่ในการกระทบบ่อย โดย งานการตรวจสอบส่วนใหญ่จะเป็น เรื่องเอกสาร การทดสอบ และการประเมินผลการควบคุม เกี่ยวกับการกระทบบ่อย และรวมทั้งการใช้รายงานของผู้ตรวจสอบภายใน
- การกระทบบ่อยส่วนใหญ่จะทำ ณ วันสิ้นงวดบัญชี ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อผู้ตรวจสอบ ทำให้ผู้ตรวจสอบพอใจว่าวิธีการควบคุม เกี่ยวกับการกระทบบ่อยมีประสิทธิภาพ
- ผู้ตรวจสอบจำเป็นต้องตรวจสอบว่าไม่มีการโอนรายการที่ต้องกระทบบ่อยไปยังบัญชีอื่นที่ไม่ได้ทำการกระทบบ่อยในช่วง เวลาเดียวกัน

การประเมินผลการควบคุมภายในด้านการค้าเงินตราต่างประเทศและธุรกรรมในตลาดเงิน

ในการประเมินผลการควบคุมภายในด้านการค้าเงินตราต่างประเทศและธุรกรรมในตลาดเงินนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินระบบการควบคุมของธนาคาร เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจต่างประเทศ โดยเน้นเฉพาะด้านการค้าเงินและตลาดเงิน ในการประเมินผลการควบคุมภายใน ผู้ตรวจสอบอาจแบ่งงานเป็น 3 ขั้นตอนคือ

- 1) การประเมินผลขั้นต้น
- 2) การทดสอบการปฏิบัติตามระบบ
- 3) การประเมินผลขั้นสุดท้าย

ในการประเมินผลขั้นต้น ผู้ตรวจสอบสามารถใช้แบบสอบถามจากผู้บริหาร พนักงาน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบระบบการควบคุมภายในที่มีอยู่ เพื่อนำมาประเมินหาจุดอ่อน หรืออาจประเมินหาจุดอ่อนโดยศึกษาจากแผนผังงาน (Flow chart) เกี่ยวกับระบบการควบคุมภายในต่าง ๆ ที่ธนาคารอาจได้จัดทำไว้ (กรณีที่ธนาคารไม่ได้จัดทำแผนผังงานไว้ผู้ตรวจสอบอาจต้องเป็นผู้จัดทำขึ้นเอง)

จากการศึกษา ผู้เขียนได้เสนอตัวอย่างแบบประเมินการควบคุมภายใน ที่สามารถนำมาใช้โดยผู้ตรวจสอบภายในของธนาคารพาณิชย์ เพื่อประเมินผลในขั้นต้น แบบสอบถามดังกล่าวแยกหัวข้อไว้ดังนี้

- 1) การจัดองค์กรของธนาคาร
- 2) นโยบายของธนาคาร เกี่ยวกับด้านการค้าเงินและตลาดเงิน
- 3) ระเบียบ กฎเกณฑ์ และข้อบังคับของธนาคาร
- 4) การจัดการด้านการค้าเงิน
- 5) การปฏิบัติงานด้านการค้าเงิน
- 6) การยืนยันยอด
- 7) การโอนเงิน
- 8) การบัญชี การคำนวณกำไรจากการปริวรรต
- 9) การควบคุมภายใน

(ดูตัวอย่างแบบประเมินการควบคุมภายในหน้า 128)

ภายหลังจากการประเมินผลการควบคุมภายใน จากแบบสอบถามหรือแผนผังงาน ผู้ตรวจสอบควรทำการทดสอบการปฏิบัติตามระบบ ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่า ได้มีการปฏิบัติตามระบบจริง ในการทดสอบการปฏิบัติตามระบบ ผู้ตรวจสอบสามารถกระทำโดยใช้วิธีสังเกตจากการปฏิบัติงานของพนักงานว่าเป็นไปตามข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม และตรวจสอบเอกสารและรายงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นผู้ตรวจสอบควรประเมินผลการควบคุมภายในขั้นสุดท้ายโดย

- 1) สรุปว่าระบบการควบคุมภายในเพียงพอหรือไม่ มีจุดอ่อนที่ใดบ้าง
- 2) เสนอแนะวิธีการแก้ไข
- 3) กำหนดปริมาณ เวลา และขอบเขตของวิธีการตรวจสอบความถูกต้องของรายการบัญชี (Substantive Procedures) ที่เกี่ยวข้องกับการค้าเงินตราต่างประเทศ และธุรกรรมในตลาดเงิน

3. การตรวจสอบความถูกต้องของรายการบัญชี

เทคนิคการตรวจสอบที่ใช้กันโดยทั่วไปในการตรวจสอบธุรกิจการค้าเงินตราต่างประเทศและธุรกรรมในตลาดเงิน ได้แก่

1. การตรวจสอบเอกสารหลักฐานประกอบรายการทางบัญชี ประกอบด้วยการตรวจสอบการบันทึกบัญชี เอกสาร หรือสินทรัพย์ที่มีตัวตน เช่น การตรวจสอบสัญญาซื้อขาย หรือสัญญาผูกพันต่าง ๆ เกี่ยวกับการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ ผู้ตรวจสอบจะต้องตรวจสอบเพื่อ
 - 1.1 ให้ทราบว่าสินทรัพย์ของธนาคารมีตัวตนจริง
 - 1.2 ทำความเข้าใจเงื่อนไขและข้อตกลงต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญในตัวเอง หรือโดยส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อที่จะประเมินว่ามีผลใช้บังคับได้ และเพื่อทราบความเหมาะสมของหลักปฏิบัติทางบัญชี

ในการตรวจสอบเอกสารหลักฐานประกอบรายการทางบัญชีนั้นถือเป็นวิธีหลักที่ใช้ในการตรวจสอบด้านต่างประเทศ โดยตรวจสอบจากเอกสารชั้นต้น การบันทึกบัญชี การผ่านรายการทางบัญชี การคำนวณ การเปรียบเทียบยอดคงค้าง การกระทบยอดกับเอกสารจากภายนอก ซึ่งเอกสารหลักฐานหลักที่ใช้ในการตรวจสอบมีดังต่อไปนี้

- 1) งบทดลอง ณ วันที่ตรวจสอบ ทั้งชุดบัญชีเงินบาท และชุดบัญชีเงินตราต่างประเทศ
- 2) รายละเอียดบัญชีเงินฝากธนาคารในต่างประเทศ และใบแจ้งยอดเงินฝากธนาคารในต่างประเทศทุกสกุลเงิน ทุกบัญชี
- 3) รายการจัดทางบ เปรียบเทียบยอดเงินฝากธนาคารในต่างประเทศ ตามบัญชีกับใบแจ้งยอดเงินฝาก
- 4) งบกำไรขาดทุน และรายละเอียดการคำนวณกำไรขาดทุนจากการปริวรรต พร้อมกับอัตราแลกเปลี่ยนที่กำหนด
- 5) สลิปการค้าเงินตราต่างประเทศ โทรพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง ใบยืนยันการซื้อขายของคู่ค้า และสำเนาใบยืนยันของธนาคาร รวมทั้งหลักฐานเกี่ยวกับการชำระราคาในกรณีที่มีการส่งมอบเงินแล้ว
- 6) สลิปการขอกู้ยืมและ/หรือการนำเงินไปลงทุนระยะสั้นที่เป็นเงินตราต่างประเทศ โทรพิมพ์ที่เกี่ยวข้อง ใบยืนยันการให้กู้ยืมและ/หรือการรับฝากของคู่ค้า และสำเนาใบยืนยันของธนาคาร หลักฐานการมีเงินโอนเข้าบัญชีกรณีขอกู้ยืม และหลักฐานการโอนเงินออกไปในกรณีนำเงินไปลงทุน รวมทั้งหลักฐานเกี่ยวกับการชำระคืนและหรือรับชำระคืน เมื่อครบกำหนด

- 7) ทะเบียนบันทึกการค้าเงินของพนักงานค้าเงิน
- 8) รายงานฐานะซื้อขายล่วงหน้าทุกสัญญา ทุกสกุลเงิน ณ วันที่ตรวจสอบ
- 9) รายงานกระแสเงินสด ซึ่งแสดงการได้มาและการใช้ไปของเงินตราแต่ละสกุล ตามสัญญาซื้อขายทันที ล่วงหน้า ทั้งการขอกู้และ/หรือการให้กู้ยืม

2. การสอบถามและการยืนยันยอด ประกอบด้วยการค้นหาข้อมูลที่เหมาะสมจากผู้ซึ่งอาจเป็นบุคคลภายนอกกิจการก็ได้ การยืนยันยอดเป็นผลจากการสอบถามเพื่อยืนยันข้อมูลที่บันทึกในบัญชี ผู้ตรวจสอบสอบถามและยืนยันยอดก็เพื่อให้ได้หลักฐานเกี่ยวกับรายการระหว่างลูกค้าหรือคู่สัญญากับธนาคารเกี่ยวกับเรื่องจำนวนเงิน ระยะเวลา และเงื่อนไขต่าง ๆ และให้ได้ข้อมูลที่ไม่สามารถได้รับจากบัญชีของธนาคารในทันทีทันใด

การยืนยันยอดคงเหลือถือ เป็นวิธีการที่ปลอดภัยที่สุดและใช้ในทางปฏิบัติมากที่สุด เพื่อจะรู้ว่าสินทรัพย์และหนี้สินรวมถึงรายการนอกงบดุลต่าง ๆ ที่ปรากฏในงบการเงินมีตัวตนอยู่จริงและครบถ้วนสมบูรณ์ เรื่องที่ผู้ตรวจสอบอาจจะใช้วิธียืนยันยอด ได้แก่ สินทรัพย์ หนี้สิน รายการซื้อและขายล่วงหน้าที่เกี่ยวข้องกับลูกค้าและคู่สัญญา เช่น รายการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ บัญชีเงินฝากที่ธนาคารต่างประเทศ (Nostro A/C) และบัญชีเงินฝากของธนาคารต่างประเทศ (Vostro A/C)

การยืนยันยอด จะใช้กรณีที่ส่งสัยยอดคงเหลือในบัญชีเงินฝากธนาคารในต่างประเทศ ผู้ตรวจสอบจะแจ้งให้ธนาคารพาณิชย์ขอใบแจ้งยอดเงินฝากและ/หรือเงินกู้ล่าสุดจากธนาคารในต่างประเทศ ในทางปฏิบัติธนาคารพาณิชย์ในต่างประเทศที่มีสำนักงานตัวแทน (Representative Office) ในประเทศไทย หากธนาคารมีธุรกรรมติดต่อด้วยจำนวนมาก สำนักงานตัวแทนมักจะแจ้งยอดให้ธนาคารทราบทุกสิ้นวัน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยการศึกษาอัตราส่วนและแนวโน้มที่สำคัญ ๆ พร้อมทั้งติดตามความเคลื่อนไหวและรายการที่ผิดปกติ เทคนิคเชิงวิเคราะห์ถือว่าเป็นวิธีการที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

3.1 โดยปกติแล้วเรื่องที่สำคัญ 2 เรื่องที่ใช้วัดรายได้ของธนาคารก็คือ ดอกเบี้ยรับและดอกเบี้ยจ่าย ซึ่งเกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ที่ก่อให้เกิดดอกเบี้ยรับและหนี้สินที่ก่อให้เกิดดอกเบี้ยจ่ายตามลำดับ รายได้และค่าใช้จ่ายที่รายงานจะมีจำนวนเงินแตกต่างกันไป ดังนั้นจึงใช้ยอดคงค้างโดยเฉลี่ยและใช้อัตราที่ธนาคารกำหนดไว้ในระหว่างปี โดยปกติจะตรวจสอบสินทรัพย์และหนี้สินต่าง ๆ โดยแบ่งเป็นประเภท ๆ เช่น ตรวจสอบว่าลูกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ที่สำคัญ ๆ

มีตัวตนจริง นอกจากนี้ผู้ตรวจสอบอาจจะประเมินความสมเหตุสมผลของอัตราที่ระบุไว้กับที่แพร่หลายในตลาดในระหว่างปี สำหรับสินเชื่อและเงินฝากประเภทที่คล้ายคลึงกัน ในกรณีที่อัตราดอกเบี้ยรับและดอกเบี้ยจ่ายของธนาคารสูงกว่าอัตราดอกเบี้ยตลาดแล้ว ถ้ามองด้านสินเชื่อจะชี้ให้เห็นว่ามีความเสี่ยงมากเกินไป ถ้ามองด้านเงินฝากจะชี้ให้เห็นถึงปัญหาสภาพคล่องและการระดมเงิน ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน รายได้ค่าธรรมเนียมที่เป็นส่วนประกอบส่วนใหญ่ของรายได้ธนาคารก็จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับปริมาณของภาระผูกพันที่ก่อให้เกิดรายได้ค่าธรรมเนียม

3.2 การประมวลผลรายการที่มีจำนวนมากอย่างถูกต้อง และกรณีที่ผู้ตรวจสอบต้องเชื่อถือการควบคุมภายในของธนาคารนั้น ล้วนเป็นผลมาจากการตรวจทานอัตราส่วนและแนวโน้มต่าง ๆ และขอบเขตซึ่งจะแตกต่างกันไปตามระยะเวลา ขอบประมาณ และผลจากกิจการอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน

3.3 การตรวจทานเชิงวิเคราะห์ส่วนประกอบของบัญชี เป็นวิธีที่มีความสำคัญซึ่งผู้ตรวจสอบสามารถใช้ป้องกันตัวเองในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความเสี่ยงเกี่ยวกับการให้กู้ยืมแก่ธุรกิจหนึ่ง ๆ ในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่งมากเกินไป และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความไม่สัมพันธ์กันของอัตราดอกเบี้ย สกิลเงิน และระยะเวลาครบกำหนด

3.4 ประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่สามารถหาข้อมูลทางสถิติและข้อมูลเกี่ยวกับการเงินได้อย่างกว้างขวางจากผู้กำกับดูแลและแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ซึ่งผู้ตรวจสอบสามารถใช้ในการตรวจทานเชิงวิเคราะห์แนวโน้มได้ละเอียดขึ้นพร้อมทั้งวิเคราะห์ธนาคารอื่น ๆ ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้าเงินตราต่างประเทศและธุรกรรมในตลาดเงิน เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบทั้งหมดจากการตรวจสอบมาประมวลเข้าด้วยกันเพื่อสรุปประเด็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

- 1) จำนวนกำไรขาดทุนจากการปริวรรต รวมทั้งบัญชีหมวดอื่นที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจด้านต่างประเทศที่มีการเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างผิดปกติ
- 2) ฐานะเงินตราต่างประเทศ ทั้งทันทีและล่วงหน้า ในช่วงที่เก็บตัวเลขมาศึกษาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันมีแนวโน้มในลักษณะใด

ในการตรวจสอบความถูกต้องของรายการทางบัญชีของธนาคารพาณิชย์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้าเงินตราต่างประเทศและธุรกรรมในตลาดเงินนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของรายการบัญชีที่เกิดขึ้นในระหว่างปี และความถูกต้องของยอดคงเหลือ ณ วันสิ้น

งวดบัญชี

แนวทางการตรวจสอบความถูกต้องของรายการบัญชีที่เกิดขึ้นระหว่างปีสามารถแบ่งได้ตามประเภทของกิจกรรมดังต่อไปนี้

ก. การตรวจสอบรายการค้าเงินตราต่างประเทศ

- 1) ตรวจสอบรายการค้าเงินแต่ละรายการจากสลิปค้าเงินเปรียบเทียบกับใบแจ้งยอดเงินฝากธนาคารและรายงานการจัดทำงบกระทบยอดเงินฝากธนาคารในต่างประเทศ โดยเทียบกับวันที่ เลขที่อ้างอิง และจำนวนเงิน เพื่อแสดงว่าเป็นรายการเดียวกันจริง
- 2) สุ่มตรวจเอกสารที่ประกอบสลิปค้าเงิน ได้แก่ โทรมิพ์ ใบยืนยันการขายจากคู่ค้า ใบแจ้งโอนเงินทางสวิตช์ ที่สัมพันธ์กับรายการค้าเงินนั้น ๆ
- 3) กรณีที่เป็นการซื้อขายเงินดอลลาร์ สรอ. กับเงินบาท ให้ตรวจสอบรายการที่เกิดขึ้นว่า เป็นการซื้อขายผ่านนายหน้ารายใด แล้วให้ขอใบแจ้งยอดเงินค่านายหน้าแต่ละรายมา เพื่อตรวจสอบรายการซื้อขายและค่านายหน้า

ข. การตรวจสอบการกระทบยอดบัญชีเงินฝากธนาคารในต่างประเทศ

- 1) เปรียบเทียบยอดคงค้าง ณ วันสิ้นเดือน ยอดตามสมุดบัญชีกับใบแจ้งยอดเงินฝากธนาคาร ย้อนหลังอย่างน้อย 3 เดือน
- 2) บวกยอดบัญชีเงินฝากธนาคารในต่างประเทศเปรียบเทียบกับยอดในงบทดลอง
- 3) เปรียบเทียบใบแจ้งยอดเงินฝากธนาคารกับรายการที่บันทึกในบัญชีและสอบทานการจัดทำงบกระทบยอดของธนาคาร ดูรายการผิดปกติ รายการที่ค้างนานและรายการที่มีจำนวนเงินสูง สำหรับรายการค้างนาน หากมีการโอนไปบันทึกในบัญชีอื่น ให้ติดตามโดยดูจากใบแจ้งโอน (Advice) หรือสลิป ส่วนรายการจำนวนเงินสูงให้ตรวจดูว่ารายการที่บันทึกในสมุดบัญชีและรายการตามใบแจ้งยอดเป็นรายการเดียวกันจริง จึงจะตัดรายการกระทบยอดกันได้
- 4) ติดตามทุกรายการที่มีจำนวนเงินมากและยังค้างอยู่ในงบกระทบยอดดังกล่าว
- 5) สอบถามนโยบายของฝ่ายบริหารเกี่ยวกับการโอนบัญชีที่ค้างค้างจากการกระทบยอด เป็นเวลานานว่าโอนเข้าบัญชีอะไร พิจารณาว่าเหมาะสมหรือไม่

ค. การตรวจสอบการกู้ยืม/การลงทุนระยะสั้นที่เป็นเงินตราต่างประเทศ

- 1) ตรวจสอบยอดเงินกู้ยืมระยะสั้นของธนาคารในบัญชีเงินกู้ยืมที่เป็นเงินต่างประเทศว่าบันทึกไว้ครบถ้วนถูกต้องตรงตามความเป็นจริง
- 2) ทดสอบรายการดอกเบี้ยจ่ายของธนาคารว่ามีความสัมพันธ์ตรงกับต้นเงินที่เป็นยอดเงินกู้ยืมต่างประเทศโดยครบถ้วน
- 3) ตรวจสอบเงื่อนไขการค้ำประกันเงินฝากต่ำสุดในบัญชีเงินฝากธนาคารต่างประเทศในแต่ละบัญชี เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของการบริหารเงินฝากและผลตอบแทนของบัญชีเงินฝากเหล่านั้น
- 4) ทดสอบรายได้ดอกเบี้ยรับของธนาคารว่ามีความสัมพันธ์ตรงกับเงินที่ลงทุนระยะสั้นโดยครบถ้วน
- 5) ตรวจสอบบันทึกรายการเงินลงทุนระยะสั้นกับใบยืนยันหรือใบแจ้งยอดเงินฝากของธนาคารต่างประเทศ สอดคล้องกับโทรพิมพ์แจ้งการลงทุนระยะสั้น เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการโอนเงิน สลิปบันทึกบัญชี และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 6) ตรวจสอบการโอนชำระคืนเงินกู้ยืมและดอกเบี้ย หรือการรับโอนเงินลงทุนระยะสั้นคืนรวมทั้งดอกเบี้ย เข้าบัญชีครบถ้วนตรงตามวันที่ครบกำหนดในสัญญา
- 7) ตรวจสอบเอกสารและเงื่อนไขของสัญญาเงินกู้ต่างประเทศ พิจารณาความเหมาะสมของต้นทุน การชำระคืน และภาระผูกพันการจ่ายเงินกู้
- 8) ตรวจสอบรายละเอียดเงินกู้ต่างประเทศ เปรียบเทียบกับรายงานการให้สินเชื่อของสำนักตัวแทนธนาคารต่างประเทศในประเทศไทย (ถ้ามี) เพื่อพิจารณาว่ามีรายการเงินกู้รายการใดบ้างที่มิได้บันทึกบัญชี

ง. การตรวจสอบรายการซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้า

- 1) ขอรายงานยอดคงค้างตามสัญญาซื้อขายเงินตราต่างประเทศล่วงหน้าทุกสัญญาทุกสกุลเงิน ระหว่างธนาคารกับสาขาของธนาคาร ธนาคารอื่น หรือสถาบันการเงินอื่น ณ วันตรวจสอบ
- 2) แยกรายการซื้อขายล่วงหน้าที่เป็นการจัดหาเงินทุน (Swap) ออกจากรายการที่เป็นซื้อขายล่วงหน้าอย่างเดียว (Forward outright) เพื่อดูปริมาณธุรกิจและอัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้ในการทำ Swap
- 3) รวมยอดคงค้างตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าทุกสัญญาทุกสกุลเงินของคู่ค้าแต่ละรายแยกรายการที่ทำกับคู่ค้าที่เป็นรายใหญ่ เพื่อติดตามความสัมพันธ์และวัตถุประสงค์ในการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าดังกล่าว

4) ตรวจสอบการใช้อัตราแลกเปลี่ยนที่ตกลงซื้อขายตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้ารายการใหญ่ว่าเหมาะสมกับอัตราแลกเปลี่ยนในตลาดเวลานั้นหรือไม่

5) สุ่มตรวจสอบสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ที่เป็นรายการใหญ่กับเอกสารหลักฐานติดต่อซื้อขาย โทรพิมพ์ คายืนยันการซื้อขาย และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสัญญาซื้อขายล่วงหน้า ว่ารายละเอียดต่าง ๆ สอดคล้องสัมพันธ์กับรายงานของธนาคาร

จ. การตรวจสอบการคำนวณกำไรขาดทุนจากการค้าเงินตราต่างประเทศ

1) สอบถามวิธีการคำนวณกำไรขาดทุนด้านเงินตราต่างประเทศ ทั้งตอนสั้น เดือนและตอนสั้นงวด ว่ามีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนที่นำมาคำนวณกำไรขาดทุน (Revalue Rate) อย่างไร

2) เปรียบเทียบอัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้คำนวณกำไรขาดทุนว่าสูงหรือต่ำกว่าความเป็นจริง หรือไม่

3) ทบทวนและตรวจสอบวิธีการคำนวณกำไรขาดทุน สิ่งที่ต้องพิจารณา คือ

(1) Overall Spot Position ของธนาคาร มีกำไรหรือขาดทุนและทดสอบทำการคำนวณกำไรขาดทุนจากการปริวรรตเงินฐาณะดังกล่าว

(2) Overall Forward Position เป็นการวัดว่า หากพิจารณาฐานะล่วงหน้าโดยใช้อัตราในปัจจุบันจะมีผลกำไรขาดทุนเท่าไร สิ่งที่ต้องคำนึงเมื่อตรวจ Forward Position นี้ก็คือ

(ก) ให้นำ Forward Position มาคำนวณกำไรขาดทุนหรือไม่ หากไม่มีการคำนวณ ผู้ตรวจสอบต้องทำการคำนวณและนำมาพิจารณาประกอบกับ Spot Position

(ข) Forward Position ที่นำมาคำนวณนั้นครบถ้วนหรือไม่ ต้องทำการตรวจสอบว่าการส่งมอบเงินตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่ผ่านมา นั้น ได้เคยบันทึกเป็นภาระไว้ก่อนหรือไม่

นอกจากการกำหนดแนวทางการตรวจสอบความถูกต้องของรายการบัญชีที่เกิดขึ้นระหว่างปีโดยแบ่งตามประเภทของกิจกรรมแล้ว ต้องมีการกำหนดแนวทางการตรวจสอบความถูกต้องของยอดคงเหลือ ซึ่งอาจแบ่งตามประเภทบัญชีดังต่อไปนี้

1. เงินฝากธนาคารในต่างประเทศ (รวมถึงเงินลงทุนหรือเงินให้กู้ยืมแก่ธนาคารหรือสถาบันการเงินที่เป็นเงินตราต่างประเทศ)

1.1 การมีอยู่จริง ผู้ตรวจสอบจะต้องพิจารณาถึงคำยืนยันย่อคจากบุคคลที่สามและเหตุที่ต้องมีบัญชีเงินฝากธนาคารอื่น เนื่องจากมีปริมาณรายการสูง ดังนั้นการขอคำยืนยันย่อคจะให้ผลดีกว่าการทดสอบระบบการควบคุมภายใน แนวทางในการขอคำยืนยันย่อคระหว่างธนาคารครอบคลุมถึงค่าจำกัดความ เนื้อหาของคำยืนยันย่อค ซึ่งมีอยู่ใน International Auditing Statement, Inter-Bank Confirmation Procedures

1.2 มูลค่า ผู้ตรวจสอบจะพิจารณาว่ามีความจำเป็นต้องประเมินความสามารถในการเรียกเงินฝาก/ เงินลงทุนคืนจากธนาคารที่รับฝากเงินหรือไม่ ถ้าต้องประเมินก็จะใช้วิธีการในการกำหนดลักษณะ ขอบเขต และระยะเวลาของงานที่จะตรวจสอบนั้น โดยผู้ตรวจสอบจะพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- ความน่าเชื่อถือในเรื่องระบบการนำฝากหรือการให้กู้ยืมของธนาคาร วิธีการต่าง ๆ ทางด้านเอกสาร ความสมบูรณ์เหมาะสมของวิธีการสอบทานโดยหน่วยงานอิสระภายในธนาคาร และงานของผู้ตรวจสอบภายในที่เกี่ยวข้อง

- การให้ความสำคัญกับเงินฝากหรือเงินให้กู้ยืมที่เป็นเงินตราต่างประเทศ ซึ่งผู้ตรวจสอบจะต้องตรวจสอบ ดังนี้

- 1) ข้อมูลที่ธนาคารประเมินไว้และติดตามความเสี่ยงของประเทศและเกณฑ์ที่ใช้สำหรับจุดมุ่งหมายนี้
- 2) ผู้กำหนดวงเงินนำฝากหรือให้กู้ยืมให้กับสถาบันการเงิน แต่ละแห่งแต่ละประเทศ เป็นใคร มีตำแหน่งอะไร และขอบเขตในการให้กู้ยืมดังกล่าวเป็นอย่างไร
- 3) มีการกระจายการนำฝากหรือให้กู้ยืมแต่ละประเทศอย่างไร สัดส่วนเงินฝากหรือเงินให้กู้ยืมประกอบด้วยอะไรบ้าง
- 4) มีเงินนำฝากหรือให้กู้ยืมรายใหญ่เป็นการเฉพาะราย หรือไม่
- 5) ขนาดของความเสี่ยงเกี่ยวกับฐานะของธนาคารและสถาบันการเงินแต่ละราย
- 6) เงินฝากหรือเงินให้กู้ยืมกับสถาบันการเงินที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธนาคาร

1.3 การเปิดเผยข้อมูลและรายการในงบการเงิน ผู้ตรวจสอบจะพิจารณาว่าบัญชีเงินฝากที่ธนาคารอื่นหรือเงินให้กู้ยืมระยะสั้น ๗ วันที่ในงบการเงิน แสดงไว้ถูกต้องปกติไม่ได้แสดงในลักษณะที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดเกี่ยวกับฐานะการเงินของธนาคาร และ/หรือเพิ่มอัตราส่วนเกี่ยวกับสภาพคล่องและสินทรัพย์ หรือที่มักเรียกว่า "window-dressing"

ในการตรวจสอบความถูกต้องของยอดคงเหลือในบัญชีดังกล่าวแล้ว ผู้ตรวจสอบ
ยังต้องให้ความสำคัญต่อรายงานฐานะเงินตราต่างประเทศสุทธิของแต่ละสกุลเงิน และการรายงาน
ฐานะเงินตราต่างประเทศโดยรวม โดยพิจารณาถึง

- 1) จำนวนฐานะสุทธิของเงินตราต่างประเทศ ไม่เกินกว่าอัตราที่
กฎหมายกำหนด
- 2) จำนวนหาอัตราแลกเปลี่ยนเฉลี่ยระหว่างเงินตราต่างประเทศใน
บัญชีเงินฝากแต่ละบัญชีกับจำนวนเงินบาทที่บันทึกบัญชีแล้ว เปรียบเทียบกับอัตราแลกเปลี่ยนปัจจุบัน
โดยให้คำนวณย้อนหลัง หากมีกรณีที่อัตราแลกเปลี่ยนที่คำนวณได้ ผิดปกติมากจะต้องทำการค้นหา
สาเหตุต่อไป

2. รายการสิทธิ (Options) และข้อผูกพันในการซื้อขายเงินตราต่างประเทศ

2.1 สิทธิและภาระผูกพัน ผู้ตรวจสอบจะตรวจสอบเอกสารต่าง ๆ ประกอบ
การซื้อขายเงินตราต่างประเทศดังกล่าว เพื่อให้ทราบถึงสิทธิและภาระผูกพันทั้งหมด เช่น รายการ
Options หรือ Forward Contracts เป็นต้น ควรมีการบันทึกไว้อย่างเหมาะสมหรือไม่

2.2 ความสมบูรณ์ ปกติรายการต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นโดยการติดต่อ
ด้วยวาจาก่อน แล้วจึงค่อยทำเป็นลายลักษณ์อักษรในลำดับต่อมา ดังนั้นผู้ตรวจสอบจึงควรประเมิน
ความเพียงพอของการควบคุมภายใน ดังนี้

- ความเพียงพอของวิธีการและส่วนงานต่าง ๆ โดยคำนึงถึงเอกสาร
ที่ได้รับจากคู่สัญญา เพื่อนำมาเปรียบเทียบและกระทบยอดกัน
- ความเพียงพอของการตรวจทานการตรวจสอบภายใน

ผู้ตรวจสอบจะต้องตรวจสอบรายการหลังวันสิ้นงวดบัญชี เพื่อตรวจหา
หลักฐานว่า รายการใดควรจะบันทึกในงบการเงินในวันสิ้นงวดนั้น

2.3 มูลค่า ผู้ตรวจสอบจะพิจารณาว่าวิธีการกำหนดมูลค่าของสินทรัพย์
ประเภทนี้มีความเหมาะสมเพียงใด เนื่องจากไม่มีตลาดสำหรับสินทรัพย์ประเภทนี้ ดังนั้นหลักฐาน
เกี่ยวกับมูลค่าก็จะแตกต่างกันไป นอกจากนี้ แม้ว่าจะมีหลักฐาน ก็อาจจะมีปัญหาว่าราคาตลาดที่มี
อยู่นั้น มีความเหมาะสมพอที่จะเป็นตัวกำหนดราคาสินทรัพย์ประเภทนั้นหรือไม่ และมีรายการที่
เกี่ยวข้องที่จะมาชดเชยความเสี่ยงในกรณีที่ธนาคารเข้าสู่ตลาดนี้ อย่างไร

เนื่องจากไม่สามารถหามูลค่าตลาดได้ ดังนั้นผู้ตรวจสอบควรตรวจสอบ เพื่อให้แน่ใจว่ามีการใช้เทคนิคในการกำหนดมูลค่า และวิธีอื่น ๆ ที่เหมาะสมหรือไม่ โดยใช้ อัตราดอกเบี้ยหรืออัตราแลกเปลี่ยนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็น เกณฑ์

เนื่องจากตราสารทางการเงิน เหล่านี้มีวิวัฒนาการอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นผู้ตรวจสอบควรตรวจสอบมูลค่าดังกล่าวโดยใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ ซึ่งต้องตระหนักถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ตรวจสอบไม่สามารถประเมินความสามารถในการ บังคับใช้ได้ของเงิน ไขต่าง ๆ ในสัญญาข้อตกลง เนื่องจากยังไม่มียุทธศาสตร์ทางกฎหมายเกิดขึ้น
- เนื่องจากบุคลากรทางด้านนี้มีค่อนข้างน้อย ผู้ตรวจสอบจึงอาจไม่มี ความคุ้นเคยกับความเสี่ยต่าง ๆ ที่มีอยู่
- ตราสารทางการเงิน เหล่านี้ส่วนใหญ่จะไม่ปรากฏอยู่ในวัฏจักรทาง เศรษฐกิจในช่วงตลาดที่รุ่งเรืองและซบเซา ช่วงอัตราดอกเบี้ยสูงและต่ำ ช่วงการค่าที่เกินดุลและ ขาดดุลมาก หรือความเคลื่อนไหวของราคาที่สูงและต่ำ จึงมีความยากลำบากในการประเมินมูลค่า ที่แน่นอน เนื่องจากตราสารทางการเงินใหม่ ๆ เกิดขึ้นมาก นอกจากนี้อาจมีความยากลำบาก ในการคาดคะเนขนาดของความแน่นอนใน เรื่องความสัมพันธ์ของราคาตราสารการเงินกับตราสาร ประเภทอื่นที่ธนาคารจะใช้ป้องกันความเสี่ยงเกี่ยวกับฐานะของตน

2.4 การวัด ผู้ตรวจสอบจะต้องพิจารณารายได้หรือค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง กับรายการสิทธิและ/หรือภาระผูกพันในการซื้อขาย เงินตราต่างประเทศที่เกิดขึ้นว่าถูกจัดสรรใน งบบัญชีที่ถูกต้องหรือไม่ ซึ่งผู้ตรวจสอบควรจะทราบจุดมุ่งหมายของรายการที่เกิดขึ้นจากตราสาร ต่าง ๆ ว่าธนาคารทำการค้าในลักษณะของตัวการ (principal) ตัวกลาง (intermediary) หรือนายหน้า (broker) เพื่อประเมินความเสี่ยงได้ และจุดมุ่งหมายเหล่านี้ต้องมีวิธีปฏิบัติทาง บัญชีที่เหมาะสม

เนื่องจากรายการต่าง ๆ เหล่านี้จะมีการชำระราคากันในอนาคต ผู้ตรวจสอบควรพิจารณาถึงกำไรหรือขาดทุนที่เกิดขึ้นมาจนถึงปัจจุบันด้วย นอกจากนี้ผู้ตรวจสอบ ควรจะระมัดระวังในการจัดประเภทของความ เสี่ยและรายการค้าหรือฐานะ ซึ่งอาจจะเกิด ประโยชน์จากความแตกต่างด้านเวลาในการรับรู้กำไรและขาดทุน

2.5 การเปิดเผยข้อมูลและรายการในงบการเงิน ในบางประเทศหลักการ บัญชีที่เกี่ยวข้องกำหนดให้บันทึกกำไรหรือขาดทุนค้างรับ ในกรณีที่เกิดการถือเงินตราต่างประเทศ (Open position) ไม่ว่าฐานะเหล่านี้จะบันทึกในงบดุลหรือไม่ก็ตาม แต่ในบางประเทศจะมี

ภาวะเพียงแค่นี้เปิดเผยข้อผูกพันเท่านั้น ในกรณีของการเปิดเผยข้อมูลนั้นผู้ตรวจสอบจะต้องพิจารณาว่าจำนวนที่ไม่ได้บันทึกบัญชีไว้มีนัยสำคัญที่จำเป็นต้องเปิดเผยในงบการเงินหรือไม่

3. กำไรและขาดทุนจากการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

การวัด ผู้ตรวจสอบจะต้องพิจารณาว่ารายการกำไรและขาดทุนจากการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศแต่ละรายการได้ถูกจัดสรรในงวดบัญชีที่ถูกต้องหรือไม่ โดยผู้ตรวจสอบจะประเมินความเสี่ยงพหุของระบบการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้อง รวมถึงวิธีการกระทบยอดในคอนสิ้นปี ในแง่ของความสมบูรณ์และความถูกต้องของการบันทึกฐานะของยอดคงเหลือ ณ วันที่ในงบการเงินซึ่งคล้ายคลึงกับวิธีการยืนยันยอดรายการระหว่างธนาคาร ประเมินความเหมาะสมของอัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้ ณ วันที่ในงบการเงินในการคำนวณกำไรและขาดทุน ประเมินความเหมาะสมของนโยบายบัญชีที่ใช้โดยคำนึงถึงหลักการบัญชีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของความแตกต่างระหว่างกำไรและขาดทุนที่รับรู้เป็นรายได้แล้ว และที่ยังไม่รับรู้เป็นรายได้นอกจากนี้ ผู้ตรวจสอบควรตรวจสอบว่ามีกรณีราคามูลค่าของสัญญาเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศทุกสัญญา แทนที่จะใช้วิธีคำนวณฐานะเงินตราต่างประเทศโดยรวม โดยดูว่าการคำนวณฐานะดังกล่าวได้รวมเอาสัญญาต่าง ๆ ที่มีวันครบกำหนดและมีอัตราที่แตกต่างกันมาไว้รวมกันหรือไม่

4. หมายเหตุประกอบงบการเงิน (รวมถึงการรายงานเกี่ยวกับนโยบายบัญชี)

การเปิดเผยข้อมูลและรายการในงบการเงิน ผู้ตรวจสอบจะตรวจสอบเพื่อให้แน่ใจว่าหมายเหตุประกอบงบการเงินของธนาคาร เป็นไปตามคำสั่งของทางราชการและหลักการบัญชีที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ

หมายเหตุประกอบงบการเงินดังกล่าว รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านต่างประเทศของธนาคาร ซึ่งผู้ตรวจสอบควรจะใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่เหมาะสม และกรณีที่ต้องปรับปรุงรายการก็จะต้องให้สอดคล้องกับหลักการบัญชีที่ใช้ ในการจัดทำงบการเงินของธนาคาร

การรายงาน

หลังจากการตรวจสอบเสร็จสิ้น ผู้ตรวจสอบจะจัดทำรายงานเพื่อเสนอต่อผู้บริหาร การจัดทำรายงานการตรวจสอบการดำเนินงานเงินตราต่างประเทศและธุรกรรมในตลาดเงินแบ่งออก

ได้ดังนี้

1. การรายงานทั่วไป เป็นข้อสรุปทั่วไปที่ได้จากการตรวจสอบโดยอาจแยกเป็นหัวข้อดังนี้
 - การประเมินระบบการควบคุมภายใน แผนผังระบบงาน และคู่มือการปฏิบัติงาน ว่ามีจุดอ่อนหรือจุดแข็งอย่างไรบ้าง ระบบดังกล่าวมีช่องโหว่อันก่อให้เกิดการทุจริตหรือข้อผิดพลาดอย่างไรได้บ้าง
 - การทดสอบการปฏิบัติตามระบบการควบคุมภายในที่มีอยู่ รวมทั้งนโยบายของฝ่ายบริหาร ว่ามีการปฏิบัติงานตรงตามระเบียบหรือคำสั่งของธนาคารอย่างไรบ้าง และการปฏิบัติงานดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายของธนาคารและ/หรือทางการ หรือไม่
 - ฐานะเงินตราต่างประเทศโดยรวม เป็นการรายงานภาพรวมฐานะของธนาคาร ว่าฐานะเงินตราต่างประเทศมีลักษณะเป็นอย่างไร เกินดุลหรือขาดดุลอย่างไร เป็นไปตามนโยบายและ/หรือข้อกำหนดของกฎหมายหรือไม่
 - ฐานะเงินตราต่างประเทศในแต่ละสกุล เป็นการให้ข้อสังเกตเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเสี่ยงว่าอาจจะเกิดขึ้นในเงินสกุลใด อย่างไร เช่น การมีทรัพย์สินในสกุลเงินที่อ่อน หรือการมีหนี้สินในสกุลเงินที่แข็ง ใน "Portfolio" ของธนาคารมากผิดปกติ ซึ่งจะทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการขาดทุนของธนาคาร เป็นต้น
 - ผลการดำเนินงานด้านการค้าเงินตราต่างประเทศและธุรกรรมในตลาดเงิน รวมถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่สำคัญและที่มีผลต่อการดำเนินงานดังกล่าวที่ตรวจพบ
2. การรายงานกรณีพิเศษ เป็นการรายงานถึงข้อสังเกตที่ตรวจพบจากการตรวจสอบการปฏิบัติงานหรือจากเอกสารหลักฐานต่าง ๆ เช่น การทุจริต การปฏิบัติไม่ชอบด้วยระเบียบหรือคำสั่งที่กำหนดไว้ การค้าเงินเกินกว่าวงเงินที่ได้รับมอบหมาย เป็นต้น

ตัวอย่างแบบประเมินการควบคุมภายใน
การตรวจสอบธุรกิจการค้าเงินตราต่างประเทศและธุรกรรมในตลาดเงิน

ตรวจสอบเพียงวันที่

ผู้ตรวจสอบ ผู้สอบทาน

คำถาม	ใช่ ไม่ใช่ ไม่แน่ใจ ข้อสังเกต
-------	-------------------------------

การจัดองค์กรของงานด้านการค้าเงินและตลาดเงิน

- | | |
|---|-------|
| 1. มีแผนผังการจัดแบ่งส่วนงานหรือไม่ และมีการจัดทำให้เป็นปัจจุบันหรือไม่ | |
| 2. การจัดองค์กรของส่วนงานค้าเงิน (Foreign Exchange Trading) ได้แยกออกต่างหากจากส่วนปฏิบัติการและพิธีการ (Foreign Exchange Processing) อย่างชัดเจนหรือไม่ | |
| 3. มีการจัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน ในแต่ละส่วนงานที่เกี่ยวข้องกับการค้าเงินและตลาดเงินหรือไม่ และคู่มือการปฏิบัติงานดังกล่าวมีการจัดทำให้เป็นปัจจุบันและสอดคล้องกับแผนผังการจัดแบ่งส่วนงานหรือไม่ | |
| 4. มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบของผู้บริหารและพนักงานที่เกี่ยวข้องกับการค้าเงินและตลาดเงิน เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ | |
| 5. มีการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างพนักงานค้าเงิน พนักงานที่จัดทำเอกสาร พนักงานโอนเงินและยืนยันยอดหรือไม่ | |
| 6. การแบ่งแยกหน้าที่ดังกล่าว เป็นการแบ่งแยกหน้าที่กันอย่างชัดเจนและเป็นทางการหรือไม่ | |
| 7. มีการแบ่งแยกหน้าที่ของพนักงานค้าเงินกับพนักงานที่ติดต่อด้านตลาดเงินหรือไม่ | |
| 8. พนักงานค้าเงินจะไม่สามารถจัดทำเอกสารและสลีปลงบัญชี ใช่หรือไม่ | |
| 9. มีการแบ่งแยกงานการค้าเงินระหว่างธนาคารกับลูกค้า และธนาคารกับธนาคารอื่นหรือไม่ | |

นโยบายเกี่ยวกับด้านการค้าเงินและตลาดเงิน

1. นโยบายด้านการค้าเงินและตลาดเงินได้กำหนด
เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่
2. นโยบายครอบคลุมถึงการกำหนดขอบเขตอำนาจ
ในการดำเนินการค้าเงินหรือไม่
3. ในการกำหนดนโยบาย ได้มีวางหลักเกณฑ์ใน
เรื่องต่อไปนี้ไว้ด้วยหรือไม่
 - ฐานะเงินตราต่างประเทศสุทธิ
 - การกระจายระยะเวลาครบกำหนด
 - วงเงินตามสัญญา สำหรับลูกค้าแต่ละราย
 - เครื่องมือ/วิธีที่ใช้ควบคุมและติดตามความ
เคลื่อนไหวของจำนวนเงินในลูกค้าแต่ละราย
 - ขั้นตอน/วิธีการอนุมัติเครดิต
 - ยอดรวมของวงเงินตามสัญญาทั้งหมดที่ธนาคารทำ
กับลูกค้า
 - ขั้นตอนในการรายงานและวิธีการควบคุม/ป้องกัน
การใช้เกินวงเงิน
4. นโยบายกำหนดให้มีการทบทวนการอนุมัติวงเงิน
โดยการพิจารณาถึงปริมาณธุรกิจที่เคยกระทำและแนวโน้มใน
อนาคตประกอบกัน โดยเฉพาะในกรณีรายการที่เกินวงเงิน
เป็นจำนวนมากอยู่เสมอ หรือไม่
5. นโยบายกำหนดเพื่อให้มีการติดตามและรายงาน
อย่างทันเหตุการณ์ ในกรณีที่มีปัญหาเรื่องวงเงิน และปัญหา
การที่ไม่มีการชำระราคาเมื่อถึงวันครบกำหนด หรือไม่
6. นโยบายกำหนดแนวทางเพื่อการปฏิบัติงานนอกเวลา
ตลอดจนวันหยุดทำการ หรือไม่
7. นโยบายด้านการพัฒนาบุคลากรกำหนดให้มีมาตรฐาน
ในการทำงานและมีคุณภาพสูงขึ้นหรือไม่

ระเบียบปฏิบัติและข้อกำหนดในด้านการค้าเงินและตลาดเงิน

1. มีข้อกำหนดหรือระเบียบ เป็นลายลักษณ์อักษร
สำหรับพนักงานค้าเงิน ในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้หรือไม่
 - ห้าม พนักงานค้าเงิน ทำการค้าเงินในนามของ
ตนเอง
 - กำหนดชื่อคู่สัญญาที่ได้รับการอนุมัติให้ค้าเงินได้
 - วิธีการต่าง ๆ สำหรับฝ่ายบริหารในการ
ตรวจทานธุรกรรมของพนักงานค้าเงิน
2. มีการกำหนดวงเงินระหว่างวันและวงเงินเมื่อสิ้นวัน
ในการค้าเงิน เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ และการกำหนด
วงเงินได้แยกประเภทตาม เกณฑ์ต่อไปนี้หรือไม่
 - รวมทุกสกุลเงิน โดยเทียบเท่าเป็น ดอลลาร์
สรอ. หรือ บาท
 - แต่ละสกุลเงิน
 - คู่สัญญา
 - วันครบกำหนดตามสัญญา
 - ผู้ค้าเงิน
3. มีการกำหนดระดับที่สามารถยอมรับได้ในการแสวง
หากำไรหรือขาดทุนจากการค้าเงิน (STOP LOSS) หรือไม่
4. มีการกำหนดวงเงินและวันครบกำหนดของสัญญา
กู้ยืมเงิน ในการทำธุรกรรมในตลาดเงิน หรือไม่
5. มีการกำหนดวงเงินที่จะทำการซื้อขายระหว่าง
สาขาด้วยหรือไม่
6. มีการพิจารณาถึงหลักประกันในการทำสัญญาล่วงหน้า
กับลูกค้าที่มีใช้สถาบัน หรือไม่
7. มีข้อกำหนดให้ทำการค้าเงินได้ เฉพาะกับลูกค้า
ของธนาคารเท่านั้น หรือไม่

การจัดการด้านการค้าเงินและตลาดเงิน

1. มีการจัดทำฐานะการค้าเงินประจำวันหรือไม่
2. มีการจัดทำรายงานแสดงฐานะเงินตราต่างประเทศทันที ล่วงหน้า สุทธิ และฐานะทั้งสิ้นในทุกสิ้นวันหรือไม่ โดยสามารถแยกประเภทดังนี้
 - การซื้อและขายแยกตามสกุลเงิน
 - วันครบกำหนดแยกตามสกุลเงิน
 - คู่สัญญาแยกตามสกุลเงิน
3. มีการตีค่าฐานะเงินตราต่างประเทศเป็นระยะ ๆ เช่น รายวัน ให้เป็นมูลค่าปัจจุบัน โดยใช้อัตราแลกเปลี่ยนตามที่ปิดประกาศไว้หรือไม่
4. มีการจัดทำงบกระแสเงินสดที่เป็นเงินตราต่างประเทศในแต่ละสกุลเงินหรือไม่ และสามารถระบยอดให้ตรงกับบัญชีแยกประเภทได้หรือไม่
5. มีการจัดทำรายงานกระแสเงินสดรายวันเพื่อความคุ้มครองฐานะเงินสุทธิตที่เป็นบวกและลบ
6. มีการจัดทำรายงานที่ต้องเสนอฝ่ายบริหารหรือไม่
7. ฝ่ายบริหารได้ติดตามผลการดำเนินงานด้านการค้าเงินทุกวันหรือไม่
8. กระบวนการจัดทำรายงานได้มีการสอบทานโดยหน่วยงานตรวจสอบภายในหรือหน่วยงานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าเงินหรือไม่
9. ผู้บริหารระดับสูงมิได้เข้ามาแทรกแซงการปฏิบัติงานของพนักงานค้าเงินใช่หรือไม่
10. สลิปค้าเงินที่แจกจ่ายให้กับพนักงานค้าเงินมีการลงลำดับที่ไว้ล่วงหน้าหรือไม่
11. จัดให้มีการควบคุมสลิปค้าเงินที่ใช้ไปแล้ว และยังไม่ได้ใช้ หรือไม่
12. มีการพิสูจน์ยอดฐานะของพนักงานค้าเงินและกำไรมูลค่าบัญชี เป็นรายวัน พร้อมทั้งค้นหาข้อแตกต่างในทันที หรือไม่

13. ในกรณีที่จำเป็นจะต้องจ่ายเงินนอกเวลาทำการ เพราะมีการติดต่อกับตลาดที่เวลาทำการต่างกัน ได้จัดให้มีรายงาน Holdovers Contracts หรือไม่
14. รายการซื้อขายนอกเวลาทำการ จะบันทึกบัญชี ไม่เกินในวันทำการถัดไป หรือไม่
15. จัดทางบกระทบยอดเงินฝากธนาคารในบัญชีที่เป็น เงินตราต่างประเทศกับบัญชีแยกประเภททั่วไปทุกวัน หรือไม่
16. มีการตรวจสอบบางเงินในแต่ละสกุล และวงเงิน ของคู่ค้าหรือคู่สัญญาทุกวัน และรายการที่เกินวงเงินทั้ง 2 ประเภทดังกล่าวจะต้องได้รับอนุมัติจากเจ้าหน้าที่ชั้น บริหารของธนาคาร หรือไม่
17. การเกินวงเงินทั้ง 2 ประเภทของสาขาจะต้องแจ้ง ให้สำนักงานใหญ่ และ/หรือสถาบันที่ควบคุมให้ทราบ ใช่หรือไม่
18. เมื่อแปลงเงินตราต่างประเทศเป็นสกุลท้องถิ่น จะมี เจ้าหน้าที่ผู้รับมอบอำนาจคอยตรวจสอบการคำนวณเป็นประจำ หรือไม่
19. เก็บรักษาสำเนาของโทรพิมพ์ในรอบระยะเวลา อย่างน้อย 3 เดือน ให้พร้อมที่จะตรวจดูได้ตลอดเวลาหรือไม่
20. ส่วนปฏิบัติการและพิธีการจะจัดทางบกระทบยอดบัญชี เงินฝากธนาคารในต่างประเทศเป็นประจำทุกวัน หรือไม่
21. มีการกำหนดห้ามพนักงานทำการค้า เงินกับนายหน้า หรือไม่
22. กำหนดให้มีฝ่ายที่ทำหน้าที่ชำระราคาจัดทำตาราง การชำระราคาหรือการโอนเงิน (ทั้งด้านรับและด้านจ่าย) ทุกวัน เพื่อว่าในกรณีที่มีการจ่ายช้าหรือไม่ได้รับชำระเงิน สามารถติดตามได้ทันทีหรือไม่
23. มีการติดตามเงินที่โอน เข้ามาจากการซื้อขายเงิน ตราต่างประเทศทุกวันหรือไม่
24. มีการแบ่งแยกหน้าที่พนักงานที่ทำหน้าที่บันทึกรายการค้า เงิน แยกต่างหากจากพนักงานที่ทำหน้าที่ดูแลสัญญาที่ไม่สมบูรณ์ หรือพนักงานที่มีหน้าที่ เกี่ยวกับ เงินสดหรือไม่

25. กรณีที่คู่สัญญาไม่สามารถโอนเงิน เข้าบัญชีได้ตามกำหนด มีการติดตามให้คู่สัญญาจัดการโอนเงินที่ตกลงซื้อขายกันพร้อมดอกเบี้ยตามอัตราในตลาดเงินกลับคืนเพื่อเข้าบัญชีของธนาคารหรือไม่

.....

การปฏิบัติงานด้านการค้าเงินและตลาดเงิน

1. ห้องค้าเงินแยก เป็นสัดส่วนต่างหากจากหน่วยงานอื่น ๆ หรือไม่

.....

2. ห้ามพนักงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการค้าเงินเข้าห้องค้าเงินหรือไม่

.....

3. ห้ามพนักงานค้าเงินใช้อุปกรณ์การโทรคมนาคม นอกเหนือจากที่กำหนดไว้หรือไม่

.....

4. มีระบบการควบคุมรักษาความปลอดภัยของอุปกรณ์การโทรคมนาคมในห้องค้าเงินหรือไม่

.....

5. มีการเก็บสำเนาโทรพิมพ์แผ่นสุดท้ายไว้อย่างต่อเนื่องหรือไม่

.....

6. กรณีที่ใช้โทรพิมพ์โดยผ่าน เครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ ได้เก็บข้อมูลโดยพิมพ์เป็นสำเนาไว้หรือไม่

.....

7. เมื่อพนักงานค้าเงินตกลงตามสัญญาซื้อขายเงินแล้ว มีการจัดบันทึกในทะเบียนของคนที่หรือไม่

.....

8. มีการเก็บรวบรวมทะเบียนการค้าเงินของพนักงานแต่ละคน เพื่อจัดทำสรุปและตรวจสอบยอดเงินสกุลต่าง ๆ พร้อมทั้งฐานะ เปรียบเทียบกับรายการออกสลิปลงบัญชีของฝ่ายบัญชีหรือไม่

.....

9. สลิปการค้าเงินมีการจัดพิมพ์ เลขที่ไว้ล่วงหน้าหรือไม่
- ถ้ามี มีการควบคุมการใช้ตามลำดับ เลขที่และตามบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือไม่

.....

- ถ้าไม่มี มีการควบคุมลำดับและเวลาการค้าเงินแต่ละรายการโดยใช้เอกสารจากโทรพิมพ์หรือไม่

.....

10. การค้าเงินที่เป็นการซื้อขายระหว่างเงินดอลลาร์ สรอ. กับบาท มีการบันทึกรายชื่อนายหน้าที่ติดต่อซื้อขายไว้หรือไม่

.....

11. มีการควบคุมการค้าเงินในช่วงตอนเที่ยงและหลังเวลาทำการหรือไม่
12. สลิปการค้าเงินที่มีการยกเลิกสัญญาในภายหลังก่อนการส่งมอบเงิน มีการควบคุมและจัดเก็บไว้หรือไม่ พร้อมทั้งได้ระบุสาเหตุการยกเลิกหรือไม่
13. มีการติดตามอัตราแลกเปลี่ยนและอัตราดอกเบี้ยที่เคลื่อนไหวในระหว่างวันหรือไม่
14. มีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนและอัตราดอกเบี้ยที่จะใช้ในการซื้อขายกู้ยืม หรือฝากในแต่ละวันหรือไม่ และมีการกำหนดอัตราใหม่เพื่อปรับฐานะของธนาคาร ในระหว่างวันหรือไม่
15. พนักงานค้าเงินสามารถทำการซื้อขายกู้ยืมหรือฝากแตกต่างไปจากอัตราที่กำหนดไว้หรือไม่
16. สลิปการค้าเงินที่เป็นรายการ SWAP ได้กำหนดเลขที่อ้างอิงเพื่อสะดวกแก่การค้นหาหรือไม่
17. ระบบการค้าเงินของธนาคารสามารถแสดงรายการค้าเงินที่เพิ่มขึ้นทันที เป็นปริมาณสูงของพนักงานค้าเงินผู้หนึ่งผู้ใดได้หรือไม่
18. มีการทดสอบยอดเพื่อป้องกันพนักงานค้าเงินทุ่มค้าเงินเพื่อลดผลขาดทุนหรือไม่
19. กรณีที่สำนักค้าเงินติดต่อซื้อขายเงินกับลูกค้าทั่วไปด้วย มีการกำหนดวงเงินสำหรับลูกค้าแต่ละรายหรือไม่
20. มีการห้ามพนักงานค้าเงินทำการค้าเงินกับลูกค้าที่มีได้กำหนดวงเงินหรือไม่
21. มีการห้ามพนักงานค้าเงินทำการค้าเงินกับธนาคารอื่นที่ไม่เคยติดต่อกันมาก่อนหรือไม่
22. มีการตรวจสอบความถูกต้องของ Trader's Position Sheet กับ Foreign Exchange Position ของธนาคารทุกวัน หรือไม่
23. เจ้าหน้าที่ค้าเงินไม่ได้รับอนุญาตให้ทำสลิปทางบัญชีเกี่ยวกับการค้าเงิน ใช่หรือไม่
24. มีการประทับเวลา (Time Stamp) บนสลิปค้าเงินหรือไม่

การปฏิบัติงานด้านการยื่นยันยอด

1. การส่งใบยื่นยันยอดรายการค้าเงินกระทำโดยพนักงานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าเงิน ใช่หรือไม่
2. การส่งใบยื่นยันยอดรายการค้าเงิน มีการลงลำดับที่ไว้ล่วงหน้า และจัดส่งให้คู่สัญญาทุกรายการ หรือไม่
3. การรับใบยื่นยันยอดรายการค้าเงินและนำมาเทียบกับสำเนาสลิปค้าเงิน กระทำโดยพนักงานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าเงิน ใช่หรือไม่
4. เปรียบเทียบลายเซ็นชื่อในใบยื่นยันยอดที่ได้รับกับตัวอย่างลายเซ็นที่มีอยู่ โดยพนักงานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าเงิน ใช่หรือไม่
5. มีการส่งคำยื่นยันยอดการซื้อขายเงินตราต่างประเทศทุกรายการที่เกิดขึ้นภายในวันเดียวกันหรือไม่
6. คำยื่นยันยอดการซื้อขายเงินตราต่างประเทศที่คู่ค้าส่งมาให้ธนาคารไม่ผ่านทางพนักงานค้าเงิน ใช่หรือไม่
7. มีการเปรียบเทียบรายการในคำยื่นยันยอดกับสลิปการซื้อขายเงินทุกรายการหรือไม่
8. ทำการยื่นยันยอดรายการค้าเงินทุกรายการที่ไม่ได้รับใบยื่นยันยอดจากคู่สัญญา โดยพนักงานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าเงินหรือไม่
9. มีการติดตามข้อแตกต่างที่เกิดขึ้นโดยพนักงานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าเงิน หรือไม่
10. กรณีมีรายการผิดพลาดระหว่างคำยื่นยันยอดกับสลิปการซื้อขาย มีการติดตามโดยทันทีหรือไม่
11. คำยื่นยันยอดของธนาคารมีการจัดส่งโดยวิธีใด
 - กรณีส่งโทรพิมพ์ยื่นยัน มีการควบคุมการจัดส่งอย่างไร
 - กรณีส่งสวิตช์ยื่นยัน มีการควบคุมการจัดส่งอย่างไร
 - กรณีส่งใบสัญญายื่นยันการซื้อขายทางไปรษณีย์ มีการควบคุมการใช้แบบฟอร์ม เอกสารอย่างไร

12. มีการยืนยันยอดส่งไปยังบุคคลอื่นที่มีใช้สัญญา
หรือไม่
13. มีการส่งคำยืนยันยอด เป็นครั้งที่สองหรือไม่
14. การรับ-ส่งใบยืนยันยอดการชำระเงิน มีการปฏิบัติ
โดยเจ้าหน้าที่ผู้ไม่เกี่ยวข้องกับการชำระเงิน หรือไม่
15. มีการบันทึกรายการชำระเงินที่เกิดขึ้น โดยที่ยังไม่มี
การผ่านบัญชีประจำวัน (holdover contract register)
หรือไม่
16. หนังสือยืนยันของคู่ค้า จะต้องส่งโดยตรงไปยังส่วน
ปฏิบัติการและพิธีการ และจะต้องมีการตรวจสอบลายมือชื่อ
เสมอ หรือไม่
17. มีการสอบยันรายละเอียดในเอกสารยืนยันของลูกค้า
กับสำเนาของสัญญา หรือไม่
18. เมื่อไม่ได้รับใบยืนยันจากคู่ค้า ภายในระยะเวลาอัน
สมควร ได้มีการกำหนดมาตรการในการติดตามในเรื่องนี้ หรือไม่
..... ..

การปฏิบัติงานด้านการชำระราคาหรือการโอนเงิน

1. การชำระราคาหรือการโอนเงินกระทำโดยพนักงาน
ที่รับมอบอำนาจและไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการชำระเงินหรือไม่
2. การชำระราคากับคู่สัญญานั้นมีการกำหนดไว้ เป็นลาย
ลักษณ์อักษรโดยใช้ใบยืนยันยอดหรือไม่
3. มีการเปรียบเทียบรายการที่จะชำระราคากับสัญญา
หรือไม่
4. ได้จัดเตรียมกำหนดเวลาการส่งมอบโอนเงินไว้
ล่วงหน้าหรือไม่
5. การโอนเงินมีระบบการควบคุมอย่างไร

การบัญชีและการคำนวณกำไรจากการปริวรรต

1. มีแผนผังระบบบัญชี เกี่ยวกับการชำระเงินตราต่าง
ประเทศ พร้อมกับคำอธิบายหรือไม่

2. การค้าเงินที่เกิดขึ้นตอนสิ้นวัน ได้บันทึกบัญชีในวันที่
ที่ระบุไว้ในสัญญาซื้อขายหรือไม่
3. พนักงานบัญชีได้จัดทำรายงานฐานะประจำวัน โดย
แยกตามแต่ละสกุลเงินจากบัญชีแยกประเภททั่วไปหรือไม่ และ
- 1) รายงานรวมเงินตราต่างประเทศทุกสกุลหรือไม่
- 2) รายงานที่จัดทำขึ้นได้กระทบยอดพิสูจน์
ความถูกต้องเป็นประจำวันกับรายงานฐานะการค้าเงินหรือไม่
- 3) ผลแตกต่างจากการกระทบยอดพิสูจน์ความถูกต้อง
ได้มีการรายงานทันทีไปยังฝ่ายบริหารหรือหัวหน้าพนักงานค้า
เงินหรือไม่
- 4) การค้าเงินที่มีได้ทำการส่งมอบได้รายงานทันที
ไปยังฝ่ายบริหารหรือหัวหน้าพนักงานค้าเงินหรือไม่
4. มีการจัดทำรายงานสภาพคล่องเสนอต่อผู้จัดการ
สำนักค้าเงินหรือไม่
5. ระบบบัญชีสามารถให้ข้อมูลการค้าเงินเกินอำนาจ
ให้ฝ่ายบริหารและพนักงานที่มีอำนาจอนุมัติรายการได้ทราบ
หรือไม่
6. มีการออกยอดเงินสกุลต่างประเทศที่แปลงค่าเป็น
เงินบาทหรือไม่
7. มีการตรวจสอบเอกสารรายการค้าเงินกับรายการที่
เกี่ยวข้องซึ่งปรากฏในงบทดลองกับบัญชีย่อยโดยพนักงานที่ไม่
เกี่ยวข้องหรือไม่
8. มีการคำนวณกำไรขาดทุนจากการปริวรรตอย่างน้อย
เดือนละครั้งหรือไม่
9. มีการคำนวณกำไรขาดทุนจากรายการซื้อขาย
ล่วงหน้าเป็นกำไรขาดทุนประจำงวดหรือไม่
10. อัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้ในการคำนวณกำไรขาดทุนจาก
การปริวรรตได้มีการพิสูจน์ความถูกต้องหรือไม่
11. มีการกำหนดผังบัญชี (Chart of Accounts),
วิธีการลงรายการบัญชีพร้อมทั้งวิธีปฏิบัติทางด้านบัญชีต่าง ๆ
12. มีการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างผู้ปฏิบัติงานด้านบัญชีรับ/
จ่ายเงิน และผู้ทำหน้าที่ค้าเงินหรือไม่

13. มีการกำหนดวิธีปฏิบัติในการแปลงค่าเงินตราต่างประเทศและการตรวจเช็คอัตราแลกเปลี่ยนอย่าง เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่
14. ส่วนปฏิบัติการและพิธีการใช้อัตราแลกเปลี่ยนที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ค่าเงินในการคำนวณกำไรขาดทุนจากสัญญาซื้อขายล่วงหน้า หรือไม่
15. มีการสอบยันอัตราทันทีที่รับจากเจ้าหน้าที่ค่าเงินกับอัตราทันทีของธนาคารอื่น หรือจากแหล่งข้อมูลอื่นก่อนที่จะทำการคำนวณเพื่อแปลงค่าเงินตราต่างประเทศ หรือไม่

การควบคุมภายในด้านการค้าเงินและตลาดเงิน

1. มีการกระทบบยอดประจำวันระหว่าง Dealer's position sheets และ Position recorded on books หรือไม่
2. มีการตรวจทานข้อมูลเกี่ยวกับ Overdraft charges, Brokerage bills ในช่วง 12 เดือนก่อน พร้อมทั้งหลักฐานการอนุมัติรายจ่ายดังกล่าว ผู้ตรวจสอบภายในบันทึกรายละเอียดและหลักฐานเพื่อให้การตรวจเช็คกระทำตามขั้นตอนครบถ้วน หรือไม่
3. ระบบบัญชีที่ใช้งานมีการชี้แจงรายละเอียดอย่างชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่
4. ระบุจุดควบคุมของระบบงาน พร้อมทั้งพิจารณาถึงความเหมาะสมเพียงพอที่จะควบคุมความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องได้อย่างไร
5. ผู้ตรวจสอบภายในได้ทำการทดสอบการควบคุมภายในเพื่อให้มั่นใจว่าระบบดังกล่าวยังคงใช้งานอยู่ หรือไม่
6. มีการตรวจสอบใบยืนยันยอดที่ไม่มีผู้รับโดยฝ่ายตรวจสอบหรือไม่
7. ฝ่ายตรวจสอบได้มีการทบทวนประเมินการติดต่อซื้อขายผ่านนายหน้าหรือไม่

8. ก่อนจะจ่ายค่าธรรมเนียมให้แก่ธนาคาร มีการจัดทำ
รายงานกระตบยอดความถูกต้อง ของใบแจ้งยอดของนายหน้า
กับสมุดบันทึกของธนาคาร หรือไม่

9. ส่วนงานตรวจสอบภายใน ทำหน้าที่สอบทานหรือ
ตรวจสอบความเหมาะสมของรายการต่อไปนี้ หรือไม่

1) ค่านายหน้า

2) การคำนวณกำไรขาดทุนจากอัตราแลกเปลี่ยน
ซึ่งส่วนปฏิบัติการและพิธีการเป็นผู้ทำ

3) รายการค้าเงินนอกเวลาทำการที่ปรากฏใน
Holdover Contract Report

4) อัตราซื้อขายล่วงหน้าตามสัญญาซื้อขาย
ล่วงหน้า

5) วิเคราะห์สาเหตุของการ เบิก เกินบัญชี
ในบัญชี Nostro